

כך היה עם חזקיה. אבל כאשר פשטה הידיעה על הנבואה הזאת בין העם, השתרר דכאון רב מאד, כי אמרו, הנה עדיין לא נחנו מפורענות גדולה אחת, וכבר מודיעים לנו על פורענות שניה. מה טעם יש לחיים כאלה? האם לא צדק אחז, שאמר שכדאי יותר שיהפכו ישראל לעם ככל העמים? כדי לעודד את ישראל נשלחו אז על ידי ישעיה נבואות הנחמה הגדולות הכתובות בספרו, והמתחילות במילים "נחמו נחמו עמי" (מ א).

(מפני שנבואות נחמה אלו קשורות היו למאורעות שבימי חזקיה, נכתבו גם בספר ישעיה אותם הדברים כמעט, הכתובים כאן בספר מלכים. על ידי התיאורים האלה אנו מבינים את כוונת נבואות הנחמה, ראה המבואר שם.)

פרק כא

הנושא: חמישים וחמש שנים מרות למלכות יהודה.

פרק זה ילמדו בפירוש קל, בתוספת שיחה קצרה.

מחנך: ארוכה היתה מלכות מנשה, אשר מלך בהיותו בן שתים עשרה שנה, ונמשכה חמישים וחמש שנה. אין לנו פרטים רבים על מה שנעשה בארץ בימיו, אולם דבר אחד ברור, אף כי נבואות הנחמה של ישעיה נפוצו בארץ, זה לא סילק את היאוש שגבר בעם מזמן גלות עשרת השבטים.

השבטים הגולים ישבו לא רחוק מהארץ, כי אשור איננה רחוקה. השלטון האשורי התפורר לאט לאט. מסתבר כי אילו רצו עשרת השבטים לחזור לארץ – יכלו לעשות כן. אפשר גם שמעטים חזרו. אולם רובם הגדול לא חזר. הדור שגלה – הזדקן ומת בגלותו. הדור החדש לא הכיר את הארץ, ולא ידע לשם מה עליו לחזור, בפרט כאשר שמע שגם על הנשארים, בני ממלכת יהודה, נגזרה גזירת גלות. ביותר נראה להם כמחוסר טעם לחזור לארץ בימי מנשה, שחלק גדול מימיו היה כמעט עובד אלילים גמור, ועודד את ההתרחקות מדרך ישראל.

לא ידוע לנו באיזו מידה עשו עשרת השבטים סדרים שהתורה תתקיים בידם. לא דבר קל הוא לקיים תורה בגולה, בימינו כבר יש מסורת ארוכה של חיים כאלו, ואיך שהוא מסתדרים. מה היה אתם? אין לנו היסטוריה מהם.

אולם כפי הנראה טוב היה להם בארץ גלותם, שבטבעה לא נבדלה הרבה מארץ ישראל, כמו שביאר זאת רבשקה (לעיל יח לא-לג).

יש לשער שהתבוללות רבה היתה בעשרת השבטים. גם עובדה זו השפיעה לרעה על אנשי יהודה, שאמרו, כשם שאומרים רבים גם היום, שלא כדאי להיות יהודים.

תלמיד: אני אינני מבין כיצד יכול היה מלך בן שתיים עשרה שנה לעשות מהפכות כאלה? מה אמר העם על זאת?

מחנך: ראינו את שלמה, שבן שתיים עשרה שנה ניהל את הממלכה. אבל שלמה היה איש פלא, וה' נתן לו חכמה מיוחדת. אפשר שגם מנשה היה איש מוכשר מאד. בכל אופן הממלכה התנהלה בודאי על ידי שרים. ביניהם היו טיפוסים כאלה כמו רבשקה המומר, אנשים שהתיאשו מתורת ישראל, או הבינו אותה בצורה בלתי נכונה.

ובעיקר - אנשים מודדים את האמת לפי הצלחתה. מה שמצליח, זו אצלם האמת. מה שלא מצליח - הם דוחים. עם ישראל נראה היה להם כבלתי מצליח על ידי זה שהוא מבקש להיות נבדל ושונה מכל הגויים. על כן החליטו לשנות זאת.

תלמיד: הלא זה כמו היום.

מחנך: בעצם זה כך, אלא שזה היה עם ישראל קטן הרבה יותר. מאידך, היה בית המקדש בירושלים ונביאים שלא התיאשו מלהחזיר את עם ישראל לדרך הנכונה. באמצע ימי מנשה גם בא שינוי כל שהוא. מנשה נלקח בשבי, כמו שמתואר בדברי הימים. תוך היותו בגולה קיבל עליו לחזור בתשובה וכשחזר תיקן קצת את דרכו.

הנביאים הוכיחו והזהירו. אבל לפעמים היו לדבריהם תוצאות הפוכות. מפני החזון על הרעה הצפויה החליטו רבים לעזוב את דרך עם ישראל לגמרי.

תלמיד: למה נתן ה' למנשה הרשע חיים ארוכים כל כך?

מחנך: התשובה הפשוטה והנשגבה ביותר היא, כי המתין ה' עד שיוכן יורש למלכות בית דוד, שיציל את כבוד ישראל בכלל ואת כבוד בית דוד ובית ישעיה הנביא שמנשה היה נכדו. שנתיים לאחר מותו של מנשה ישב על כסא דוד יאשיהו הקדוש המפליא, בהיותו בן שמונה שנים. אילו מת מנשה לפי כן, היה יאשיהו קטן מדי לתפקיד הגדול. לעומת זאת נהרג אמון, בן מנשה ואבי יאשיהו, זמן קצר לאחר שמלך.

ועוד - אין ה' ממית רשע בזמן שאין תועלת בזה. רשעים רבים מאריכים ימים בזכות איזה מעשים טובים שיש להם, מפני ששום דבר אינו עומד להשתנות במותם.

ועוד, יש שה' נותן לרשע להאריך ימים, מפני שאם ימות בצעירותו תהיה לו זכות שנפשו תיכנס סוף סוף לגן עדן בין הצדיקים, דבר שהוא אינו ראוי לו. לכן מאריך ה' ימיהם בעולם הזה, כדי להאבידם מהעולם הבא. כך היה עם מנשה אשר אין לו חלק לעולם הבא, כי על קצת הטובה שעשה, שולם לו בחיים הארוכים שניתנו לו.

תקופת מנשה היתה תקופת הסתר פנים, אבל העם ההרוס הספיק לגדול. אף כי הנביא מדבר רק על הרעות שנעשו מטעם המלכות, אנו רואים ממה שאירע בעתיד, שגברו אז אנשי קודש

רבים אשר סייעו כי המלך שימלוך לאחר ימי מנשה – יבצע טיהור מוחלט בארץ. אחרי מנשה הרשע קם יאשיהו הצדיק הגדול.

תלמיד: יאשיהו היה נכדו של מנשה ולא בנו.

מחנך: נכון. אבל את אמון אביו כמעט שאין למנות בחשבון המלכים. אמנם נאמר בכתוב כי הוא מלך שנתיים. יתכן שאלו היו שנים שאינם שלימות, והיו חודשים אחדים בלבד. ואם הן היו שנים שלימות, נבלעו בתוך חמישים וחמש השנים של אביו. מסתבר מאד שהקשר נגדו היה קשר רוחני, מפני שצדיקי הדור רצו לפנות מקום ליורש העצר, שאף כי היה עדיין ילד, כולם הכירו בו כי נשמה קדושה בתוכו.

תלמיד: אבל כל זה כל כך משונה. הצדיקים והרשעים שולטים כאן בערבוביה משונה כזו. יותם צדיק, אחז רשע, חזקיה צדיק, מנשה ואמון רשעים, יאשיהו צדיק. זה כל כך בלתי טבעי ובלתי מובן.

מחנך: זה דוקא טבעי מאד לעם ישראל הקדוש. המאורעות של התקופה ההיא, ימי עלייתם הגדולה של האשורים, עובדי האלילים שבידם נמסרו רוב רובם של בני ישראל – הרסו את האמון של עם ישראל בעתידו וביעודו. אחז מנשה ואמון הם תופעות טבעיות בהחלט לעם רגיל, אילו נקלע לתנאים כאלה.

אולם עם ישראל איננו עם רגיל, ואיננו יכול להיות נהרס על ידי תנאים טבעיים. גם בזמן שגלים עצומים עומדים להטביע את העם, פתאום הוא מתרומם עד גבהי שחקים ומגלה לעולם כולו מי הוא, וכי איננו יכול להיאבד, לא במובן הגופני ולא במובן הרוחני.

חזקיהו ויאשיהו הם שני העדים הקדושים והגדולים לתופעה זו, שלא נפסקה ולא תיפסק מתוכנו, גם אם יקומו לנו אנשים רבים כאחז וכמנשה – אלו תהיינה תופעות בנות חלוף בלבד.

הבה נעסוק בתאריכים

מחנך: עם מנשה מסתיימת תקופה בדברי ימי מלכות יהודה. כמה שנים עברו מעת גלות עשרת השבטים עד מות מנשה?

תלמיד: בשנת שש לחזקיהו גלו עשרת השבטים. חזקיה מלך עשרים ותשע שנה. מנשה מלך חמשים וחמש שנה. יחד - שבעים ושמונה שנה.

מחנך: שמונים שנה הן תקופה ארוכה למדי, שבה יתכן היה כי ישכח האסון לגמרי, והעם יחדש את כוחותיו. במידה ידועה אכן אירע כן, אף כי יתכן שמה שהתרחש בעשרת השבטים בגולה השפיע לרעה.

כאשר נלמד להלן על יאשיהו, יש לקחת עובדה זו בחשבון. בזמן יאשיהו לא רק הוא עצמו היה נטע בריא, גם הסביבה היתה בריאה לאין ערוך מזו שבימי חזקיהו. עתה עשו חשבון כמה שנים עברו מימי דוד עד ימי יאשיהו? מי יודע כיצד לחשב את החשבון בנקל?

תלמיד: יש לי דרך פשוטה. מפילוג הממלכה עד ימי חזקיהו עברו כמאתים וחמישים שנה. מחזקיהו עד מנשה – שמונים שנה. ימי דוד ושלמה – שמונים שנה. יחד למעלה מארבע מאות שנה.

מחנך: מצויין. רק בדרך קיצורים כאלה אפשר לקבוע בזכרון את התאריכים האלה.

פרק כב

הנושא: אור חדש על יהודה ערב השקיעה.

מחנך: עוד בסוף ימי מנשה, כמו בימי אחז, התחיל לפעול בישראל כוח פלאי של התחדשות. כוח כזה מופיע לפני כל תקופת חורבן והתמוטטות, כדי להכין את העם לימים הקשים, למען לא תאבד תורה מישראל ולא יאבד העם.

תלמיד: זה מפעל ההשגחה או כוח הרצון החפשי של העם?

מחנך: כוח שניהם. יש וההתחלה היא מצד ההשגחה וההמשך הוא מצד הרצון החפשי הקדוש של עם ישראל, ויש שתהליך זה מתחיל מעם ישראל וההמשך הוא מצד ההשגחה. לפעמים הם פועלים כאחד. ראו נא מה משונה הוא המעבר מפרק כא לפרק כב. אני מציע לשמוע את תגובתכם.

תלמיד: פרק כא מסתיים בעבודת גילולים והתרחקות מדרך ה'. פרק כב מתחיל בישרות ובקיום דברי ה' מבלי לסור ימין ושמאל.

מחנך: על ידי מי בא השינוי?

תלמיד: על ידי המלך יאשיהו.

מחנך: על ידי נער בן שמונה שנים? זה לא מסתבר. נלמד יפה פרק זה ונראה באיזה מקום נשארה פינה קדושה שממנה יצאה ההשפעה.

תלמיד: בבית המקדש.

מחנך: בודאי לא רק בבית המקדש, אולם שם היה כנראה מרכז אפילו בימים הקשים ביותר של ימי מנשה, כאשר העמיד מזבחות לקטר לצבא השמים בחצרות בית ה'. בתחילה היו אנשים שהתנגדו לו ונהרגו. אחר כך פעלו האנשים לעצמם, מבלי להפריע למנשה, וגם הוא